

La responsabilitat de ser lliures

Sovint fem les coses per esma, però en canvi ens agrada pensar que dirigim el nostre destí amb llibertat. Fins i tot, segons un estudi publicat a finals del 2010, pensem que actuem amb més llibertat que els nostres congèneres; creiem que el nostre passat i el nostre futur és menys predictable que el del proïsme i que depèn molt més dels nostres desitjos, i que podem triar entre més camins.

Molts filòsofs i psicòlegs han anat litzat la qüestió del lliure albir, un camp que també ha començat a ser estudiat des del punt de vista científic. No és un debat estèril, atès que el concepte que tenim de responsabilitat depèn del fet que actuem amb llibertat, i la responsabilitat és un dels pilars de la convivència social. Tanmateix, moltes descobertes recents en el camp de la neurobiologia i la genètica han generat un corrent que proposa que el lliure albir és un miratge dels sentits.

Per exemple, fa un mes es va publicar una anàlisi comparativa del cervell de 90 persones en què es va veure que en un 75% dels casos la morfologia del cervell es correlaciona amb la tendència política, conservadora o liberal. I no és pas l'únic cas. Les anàlisis genòmiques ens proporcionen molts altres exemples, com la identificació de variants genètiques que predisposen a l'agressivitat i la violència, a tenir neguits espirituals i a manifestar diferents graus d'altruisme, o que regulen la tendència sexual, la propensió a la depressió i al suïcidi i les nostres capacitats creatives, entre molts altres aspectes del nostre comportament que tradicionalment s'havien associat al lliure albir. Un compor-

DAVID BUENO

PROFESSOR DE GENÈTICA DE LA UB

tament que també es veu condicionat per la configuració específica de les nostres xarxes neurals, que s'acaben de bastir sota la influència de l'ambient d'infantesa i joventut, i que condicionen tota la nostra vida adulta.

No obstant això, les persones tenim un acusat sentiment de llibertat i ens agrada sentir-nos lliures, la qual cosa fa que ens haguem de preguntar si hi ha lloc en la nostra biologia per a un autèntic lliure albir. És un tema al qual he dedicat moltes hores de feina, i recentment he plasmat les principals conclusions en un assaig divulgatiu titulat *L'enigma de la llibertat*. La hipòtesi que proposo és que si hi hagués lloc per a la llibertat, aquesta s'hauria de sustentar en processos biològics i hauria d'haver estat seleccionada durant l'evolució de la nostra espècie com a mecanisme de super-

vivència, com qualsevol característica del nostre comportament. Quan parlo de llibertat, em refereixo únicament a la de pensament, perquè la d'acció es troba molt més acotada per les normes socials.

Sense entrar en detalls i en justificacions científiques concretes, la meua proposta és que la llibertat de pensament cal entendre-la com un procés relacionat amb la nostra capacitat creativa, que se sustenta en gens i xarxes neurals que s'ha demostrat que han estat afavorits durant l'evolució de la nostra espècie com a mecanisme de supervivència. Sense una dosi mínima de llibertat, el pensament innovador i creatiu no seria possible, per la qual cosa aquesta característica mental també ha hagut de ser afavorida en el decurs de la nostra evolució.

Tanmateix, l'altra gran adaptació de la nostra espècie és una vida social complexa que també neix dels nostres mecanismes neurals, una adaptació que per ser plenament operativa ha de limitar la nostra llibertat, atès que la cohesió social es basa en l'adhesió a unes normes. En definitiva, la hipòtesi que proposo, potser una mica a contracorrent en determinats cercles científics, és que els processos evolutius han d'haver seleccionat en la nostra espècie una base biològica que permeti un cert lliure albir, i també mecanismes que l'acotin, els quals es troben al nostre genoma i també a les xarxes neurals que l'ambient d'infantesa modula. En definitiva, per molt limitada que pugui ser, biològicament no podem evitar la responsabilitat de promoure la nostra llibertat com a mecanisme de supervivència, ni tampoc l'impuls de restringir-la.

La nostra evolució ha seleccionat una base biològica que marca uns límits al lliure albir per garantir la cohesió social